

XAVIER ALIAGA

Cultura amb Vox en mode supervivència

ANTECEDENTS

Mes de juny de 2023. Les eleccions autonòmiques celebrades el 28 de maig suposen un tomb en el panorama polític valencià. Governarà la dreta en el Palau de la Generalitat. I en el context de les negociacions per conformar govern entre el Partit Popular de Carlos Mazón i la formació ultradretana Vox, transcendeix que Vicente Barrera, torero retirat, empresari i advocat de formació, podria ser el nou vicepresident i conseller de Cultura. Sona a acudit, però no ho és. És el resultat d'una sèrie de variables com ara que el PP no està disposat a cedir competències molt dotades de pressupost, com Sanitat, Educació o Hisenda. I també és el fruit d'una carambola política, el vet dels populars a Carlos Flores Juberías, candidat dels ultradretans a la presidència de la Generalitat i que té a sobre dels muscles una motxilla massa pesada fins i tot per al PP, una condemna per assetjament i maltractaments psíquics a la seua exdona.

Flores, destinat en principi a ser vicepresident de Mazón i conseller de Justícia, queda inhabilitat per a tasques de govern i acabarà com a diputat en el Congrés, però la seua baixa deixa una vacant. Vicente Barrera hi és l'escollit. I el càrrec ve acompanyat de la cartera de Cultura, no se sap ben bé a proposta de qui. D'antuvi, sense les competències de patrimoni, que el PP es reserva. En acabant, la pressió de Vox fa que Mazón atorgue als ultradretans el lot complet. Barrera, en la pressa de possessió, s'autodefineix com «un home de cultura». D'una cultura que, segons ell, ha estat «perseguida» durant els huit anys de govern del Botànic, en referència al món taurí, obviant que desenes d'ajuntaments governats per PSPV-PSOE i Compromís

Xavier Aliaga és escriptor i periodista de la revista *El Temps*. La seua darrera novel·la és *Ja estem morts* (Angle, 2021). Actualment és membre del Consell Valencià de Cultura

han mantingut els bous al carrer i altres modalitats taurines. Persones properes a la família em definiren l'entorn de Barrera com a «conservador però culte». Amb tot, el filofeixisme del conseller, el seu franquisme militant, són innegables: ho demostren de manera fefaent les seues publicacions en les xarxes socials.

Barrera mantindrà al llarg de tot l'estiu un perfil baix, sense declaracions ni aparicions públiques, la qual cosa no evita que una sensació d'incertesa i estupefacció recorrega l'espina del sistema cultural valencià. Un bon grapat de col·lectius i associacions de les arts escèniques i visuals envien una carta a Mazón en què li expressen la seua preocupació. Els primers nomenaments del vicepresident i conseller, a l'agost, no atenuen precisament la sensació de vertigen: Paula Añó, una valenciana que havia fet carrera política a Catalunya amb un perfil molt agressiu en els mitjans, especialment contra els CDR catalans, és la nova secretària autonòmica de Cultura i Esport. Sergio Arlandis, un escriptor de certa trajectòria en castellà i, ahora, col·laborador de la secessionista Real Acadèmia de Cultura Valenciana (RACC), s'encarrega de la direcció general. L'únic nomenament més o menys neutre és el de Pilar Tébar, una professional amb bon cartell en el seu àmbit, com a directora de Patrimoni Cultural.

El període estival i la prudència, tal vegada excessiva, dels actors culturals, atenuen el debat, tan sols atiat per incidents com la censura en la Biblioteca de Borriana a diferents publicacions en català, entre elles la revista infantil *Camacuc*. O la retirada del nom del fundador d'Al Tall, Vicent Torrent, de l'auditori de Torrent. En les visions més optimistes es compara l'acord amb Vox amb el «pacte del pollastre» amb Unió Valenciana, tres dècades enrere. Aquella experiència de govern va ser gairebé una anècdota, però els seguidors valencians de Santiago Abascal, que aixopluguen el delirant ideari lizondista, tenen un 12,18 % dels vots autonòmics i una implantació homogènia i sòlida al llarg del País Valencià. No és un fenomen ni anecdòtic ni aïllat, no és comparable amb la pigota que s'hagué de passar amb Unió Valenciana, com explicava en un article el periodista d'*El Temps* Víctor Maceda.¹

Amb tot, caldrà esperar fins l'estremidora compareixença de Vicente Barrera davant les Corts Valencianes, el 20 de setembre, per valorar de què estem parlant exactament.

¹ Una anècdota ben significativa: un dels primers càrrecs públics de Carlos Mazón, amb Eduardo Zaplana, el 1999, amb 25 anys, va ser posar-se al capdavant de l'Institut Valencià de la Joventut (IVAJ). Una de les primeres mesures va ser traure de la institució les Normes del Puig instaurades pel director precedent, d'Unió Valenciana, Joaquín Lanuza. Eren uns altres temps, pel que sembla

LA MAGNITUD DE LA TRAGÈDIA

Uns dies abans de la dita compareixença es produeix un fet significatiu: després d'haver conquerit el principal espai públic de la ciutat, la plaça de l'Ajuntament, la Plaça del Llibre, el certamen dedicat a la producció editorial en català, abandona aquest indret per la manca de garanties municipals que els permisos arriben en temps i forma. La iniciativa ha de buscar acomodament entre els murs de la Universitat de València. En una tornada als orígens de trinxera, quan la Plaça havia de celebrar-se a l'interior del Centre Octubre de Cultura Contemporània. Finalment, es troba una ubicació més digna, al Jardí Botànic. Emplaçament que, en tot cas, obliga a anar-hi, no disponible o present en el gran espai públic de la ciutat.

En aquest cas, el responsable no és Vox, sinó l'alcaldesa del PP, María José Català, la política que va demanar disculpes en un acte públic per parlar en valencià. Tots els mals auguris s'anaven complint. I la primera intervenció pública de Barrera com a conseller va reblar el clau.

La sensació en escoltar l'exmatador era que havíem tornat moltes dècades enre-re. Algú diria que a la mal anomenada *Batalla de València*, una denominació que pressuposa que hi havia dos contendents, però la violència era unidireccional: les agressions i les bombes sempre eren contra els mateixos. El rerefons era encara més profund, més atàvic. El discurs de Barrera mostrava inquietants concomitàncies amb allò que publicava la premsa valenciana el 1939 a l'arribada del cabdill Francisco Franco. El torero es presentava com a víctima i alliberador, s'arrogava la representació del «pueblo valenciano» (de tot) i prometia que s'acabarien les persecucions. Ahora que prometia combatre el «pancatalanisme», entès implícitament com tot allò que està fora del radi d'influència de la RACV i Lo Rat Penat, entitats moribundes que viuen d'espantalls, de sostenir la bandera esparracada de la secessió lingüística i la seua normativa delirant. Barrera va deixar clar que, a partir d'aquell moment, aquelles serien les institucions referencials. Una simbiosi i unitat de destí entre blaverisme radical i extrema dreta que no ve de nou, que arrenca de la Transició i perdura avui en dia. Com han demostrat estudiosos del fenomen com Vicent Flor² i Francesc Viadel³ entre d'altres.

Un declaració de guerra a gairebé a tots els agents del sector editorial en la nostra llengua, a un contingent enorme de creadors de les arts escèniques i a centenars

² Vicent FLOR, *Noves glòries a Espanya, anticatalanisme i identitat valenciana*, València, Editorial Afers, 2011 (segona edició revisada de 2022)

³ Francesc VIADEL, *No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme*, Barcelona, L'Esfera dels Llibres, 2006 (segona edició, ampliada, PUV, 2009)

de col·lectius i associacions repartits al llarg del territori. Però també a institucions com l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), que malgrat les moltes concessions particularistes, sovint injustificades, ha mantingut la fermesa en la defensa de la unitat lingüística. Barrera suposa en aquest aspecte un canvi de paradigma.

Barrera, a més, va fer un discurs prepositiu que, quan s'allunyava de la seua zona de confort taurina, fregava la indignació. Va mostrar tolerància per l'any dedicat a Maria Beneyto, «escriptora en castellà i valencià», però no va fer cap referència a Vicent Andrés Estellés, de qui es compleix el 2024 el centenari del seu naixement. A l'hora de fer aquest article, estava pendent de debat una iniciativa presentada pel diputat socialista José Chulvi per declarar 2024 «Any Estellés». La resta, qüestions transversals i bàsiques com la recuperació de la Dama d'Elx o promeses de protecció del patrimoni de ciutats com la mateixa capital edetana, Sagunt o Xàtiva.

Ni una paraula del sector audiovisual. Grau pràcticament zero d'aproximació a les arts escèniques i visuals. La primera intervenció pública de Barrera va ser important des del punt de vista de tenir la fotografia ben enfocada. El dia a dia és el que ens està ajudant a conèixer la dimensió de la tragèdia.

LA QÜESTIÓ LINGÜÍSTICA

Si dediquem un apartat a la llengua i la seua normativització és perquè això té conseqüències òbvies sobre el sistema cultural. El PP sempre ha navegat en aquesta qüestió entre dues aigües, basculant des de la necessitat d'acabar amb el conflicte lingüístic per raons estratègiques del moment, en l'època d'Eduardo Zaplana, la qual cosa va derivar en la creació de l'AVL, una història que recuperava recentment el periodista Sergi Castillo,⁴ a un cert revifament durant el mandat de Francisco Camps.

Amb Vox en el govern, hem entrat en una altra fase. El PP no sols riu les gràcies dels ultradretans (és el que va passar durant la compareixença de Barrera) sinó que reforça també el discurs secessionista des dels seus àmbits de gestió, ja siga canviant l'accentuació de la denominació del Cap i Casal com a *València*, en contra del criteri de l'AVL i els especialistes en onomàstica, o engegant una campanya contra la capacitació lingüística fins i tot en l'educació. Les pressions a l'AVL per part de Carlos Mazón encara es poden considerar de baixa intensitat, reduïdes a instar a la presidenta de l'Acadèmia, Verònica Cantó, a «integrar unes altres sensibilitats». Per emprar una imatge gràfica, el president tractava d'apagar el foc que els seus havien provocat. Això sí: deixant a l'eixida una cua de cigarreta sense apagar en un bosc atapeït de material inflamable.

| ⁴ Sergi CASTILLO PRATS, *Operació AVL*, València, Vincle Editorial, 2021

I no podem descartar que en algun moment el setge s'accentue, com va passar al desembre de 2004, quan l'aleshores conseller Alejandro Font de Mora va irrompre en un ple de l'AVL per impedir l'aprovació d'un dictamen sobre la denominació *valencià-català*. Una polèmica revifada ara a propòsit de l'aprovació de l'ús de «les altres» llengües de l'estat en el Congrés dels Diputats. Les armes, de fet, estan esmolades: la virulenta reacció dels membres del Consell Valencià de Cultura (CVC) a proposta del PP contra la presidenta Dolors Pedrós per haver donat suport a l'AVL en un tuit (recordem que l'acadèmia lingüística naix d'un dictamen d'aquesta institució), demostra que el tema lingüístic serà un vesper contínuament agitat. I una font de contradiccions per al PP: Ascensión Figueres, membre del CVC i antiga presidenta de l'AVL, va compatibilitzar la censura a Pedrós amb declaracions en premsa defensant la institució que va presidir.

El rèdit electoral d'aquestes posicions és difícil de quantificar. La visió optimista apuntaria al fet que les noves generacions de valencians tenen interioritzada en termes generals la normativa actual i la pertinença del valencià a un sistema lingüístic més ample, tot i l'escassa identificació amb el terme *català* per denominar la llengua del país amb normalitat. Amb tot, la persistència de sectors renuents té importància en termes de transmissió de vot entre formacions de la dreta: Francisco Camps, entre altres factors, va basar les seues còmodes majories absolutes en l'absorció quasi completa del món blaver. I Mazón tal vegada alimenta l'aspiració de repetir l'operació d'assimilació amb Vox. O almenys limitar-ne els danys. En tot cas, el PP no pot deixar que Barrera i els seus patrimonialitzen aquest vot. Per això María José Català, a l'hora de redefinir de nou la celebració del Nou d'Octubre, va buscar descaradament aconseguir les principals entitats secessionistes, fent canvis en coordenades nacionalcatóliques absolutament a mida de la València més reaccionària.

Quines conseqüències pot tenir tot això? En aquest punt, em permetran una autocitació, corresponent a la crònica⁵ de la compareixença de Vicente Barrera. Un fragment que, a l'hora d'escriure aquest article, mantenia a grans trets la seua vigència:

L'oxigen econòmic a Lo Rat Penat i la RACV, per molt gran que siga, és un brindis al sol. La xarxa cultural que hi ha darrere d'aquest món és insignificant en comparació al que mouen les diferents famílies del valencianisme que no impugnen la unitat de la llengua, cadascú des de la seua visió. A aquella tribu els poden

⁵ Xavier ALIAGA, «Apunts per a un país amb la cultura en mans de l'extrema dreta», *El Temps de les Arts*, 20 de setembre de 2023, <<https://tempsarts.cat/general/apunts-per-a-un-pais-amb-la-cultura-en-mans-de-lextrema-dreta/>>

alimentar, promocionar, tenir contents. Però en el fons, a Barrera i a Mazón, aquell món els és igual. Serveix per mantenir viva la flama del conflicte i els seus localitzats i minsos rèdits electorals entre gent que igualment votaria dretes. I les surrealistes Normes del Puig difícilment podran transcendir més enllà d'alguns escrits oficials: l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) és un organisme estatutari que marca la normativa i que, malgrat un bon grapat de discutibles concessions particularistes, té un esperit unitarista i de col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans. Canviar aquest marc requereix una majoria qualificada a les Corts. Això vol dir que el món editorial i el sistema educatiu, tret de concessions inconcebibles de l'esquerra o d'un gir quasi copernicà de l'AVL, continuarà funcionant amb els mateixos paràmetres lingüístics [...] De moment, la presidenta, Verònica Cantó, es dedica a mostrar línies roges a Mazón.

Que no es puga canviar la normativa fàcilment no significa que les coses siguin fàcils. L'esmentada marginació a la Plaça del Llibre, les censures de llibres i revistes o la caiguda en la programació de la Biblioteca Valenciana d'un escriptor de la dimensió de Manuel Baixauli, revelen que el món de les lletres al País Valencià s'enfronta des de ja a nombroses dificultats. De moment, estem en la fase d'invisibilització. Quan hi haja pressupostos, veurem com es tanquen les aixetes. Una persecució amb totes les lletres per editar dins del marc estatutari. Dins de la legalitat. Si es confirma, un possible delictes de prevaricació. D'un conseller que, a hores d'ara, encara no ha resolt les possibles incompatibilitats del càrrec amb la xarxa d'empreses de la qual forma part.

LA BOMBA AUDIOVISUAL

Un exemple del l'estrés continu a què serà sotmès el sector cultural el va protagonitzar de nou el conseller Vicente Barrera en seu parlamentària, el dia 5 d'octubre, quan va assegurar que no signaria un conveni amb l'Institut de la Cinematografia les Arts Audiovisuals (ICAA) del Ministeri de Cultura per afavorir la creació en «altres llengües diferents al castellà». El motiu? La inclusió en el text del terme «català». Blanc sobre negre, Barrera estava dient que renunciava a quasi 1,5 milions d'euros pels seus deliris i fòbies.

L'anunci va encendre totes les alarmes en el sector: els canals de comunicació interna de les associacions van bullir durant hores, valorant possibles eixides jurídiques. Per als professionals que tenien els projectes presentats i en marxa, l'anunci de Barrera els deixava absolutament desprotegits. L'ansietat i la inseguretat creades són difícils d'imaginar, assimilables al vertigen d'una persona que acaben d'acomiar de la feina. Unes hores més tard, Sergio Arlandis, en el paper

de policia bo, va explicar als mitjans que el conveni se signaria de seguida que el ministeri substituïra el terme «català» per «valencià». Fonts del sector asseguren que el conveni de l'any anterior incloïa el terme *valencià*. Comptat i debatut, aquest és el marc permanent tibant que viurà el sector.

Ara caldrà veure quina és la gestió de les ajudes, perquè un temor fonamentat és que les coproduccions amb Catalunya, que han sostingut produccions com *La mort de Guillem*, difícilment seran viables amb una administració tan obtusament reactiva i sectària. La legítima aspiració d'un audiovisual potent en la nostra llengua, com el tenen a Galícia, el País Basc o Catalunya, sembla ara mateix una entelèquia. En qualsevol racó del món, el foment de l'audiovisual com una eina estratègica per crear indústria, protegir la pròpia llengua i projectar-se al món no és negociable. Passa que per detectar determinades necessitats necessites un marc mental propi. Molt llunyà de l'espanyolisme atàvic de Barrera: costa imaginar l'extorero celebrant un Os d'Or o un Goya guanyat per una pel·lícula rodada en la nostra llengua.

Altrament, la debilitat d'À Punt, en termes de suport social i polític, tampoc no ajuda gens *a priori* per millorar el múscul del sector. I els modestos avanços del Botànic, significatius en comparació amb la gestió anterior, podrien quedar en no-res.

Per cert: ara és quan es fa palesa la greu errada comesa pel govern progressista de no fer la integració plena en l'Institut Ramon Llull, haver instaurat una col·laboració a l'hora de difondre projectes difícil de capgirar sense provocar un terratrèmol. Al PP i Vox, el model actual de promoció a través dels instituts Cervantes ja els està bé. Per raons òbvies.

INQUIETUD PER BARRIS

Amb tot i això, tots els sectors culturals no tenen la mateixa sensació de perill. Ni el potent entramat de les bandes de música, la programació operística del Palau de les Arts, ni el món de les arts visuals i els seus grans contenidors, IVAM, Consorci de Museus o Museu de Belles Arts (on difícilment es pot empitjorar la seua mala salut de ferro), sembla que s'hi veuran afectats significativament. Almenys, mentre no canvien les respectives direccions o no es provoquen pressions de caire ideològic que puguin devaluar les programacions atenant a les dèries dretanes.

S'ha de veure com evoluciona tot plegat. Barrera, de moment, es limita a comparèixer en les inauguracions de les exposicions importants. Els agents culturals asseguren que, de moment, el conseller i els seus equips estan bàsicament aterrant. Prenent consciència de la dimensió d'un negociat que, qüestions ideològiques a banda, els va gran.

En contrast amb les arts visuals, les arts escèniques en la nostra llengua, començant per la molt potent escena musical en valencià, viu amb molt més de neguit el moment. La censura a tota una institució com Vicent Torrent va ser un avís a navegants. L'espai reconquerit en els mitjans i espais públics com el Teatre Principal, el Palau de la Música o el Palau de les Arts, podria perdre's. Festivals i iniciatives que depenien de l'IVC, com el festival Música i Lletra de Xàtiva, dedicat a la cançó d'autor amb una presència majoritària però no única del català, estan ara mateix en perill, perquè el finançament municipal no és suficient per fer cartells potents. La programació en la nostra llengua, de fet, dependrà de la xarxa de ciutats i pobles en mans de formacions progressistes, gens menyspreable, però que no abasta les ciutats més poblades, València, Alacant, Castelló, Elx o Torrent. El sector torna als anys anteriors al Botànic. Tot just, els de l'eclosió de l'escena.

Cal afegir una qüestió no menor: acabades les eleccions, semblava que la Diputació de València, de la qual depén l'Institut Alfons el Magnànim i diversos museus i sales teatrals, anava a restar en mans de l'esquerra. Malauradament, La Vall ens Uneix, l'escissió socialista liderada per Jorge Rodríguez, va posar la institució en mans conservadores i ultradretanes. Com es va acabar així i les possibles motivacions dels seguidors de l'alcalde d'Ontinyent són llargues d'explicar i aquest no és el lloc, però el resultat de la decisió és demolidor. Amb conseqüències que caldrà anar estudiant a poc a poc. Què passarà amb la línia de L'ETNO, declarat millor museu europeu? O amb l'innegable impuls que ha viscut la Institució Alfons el Magnànim sota la direcció de Vicent Flor?

MIL INCÒGNITES I UNA CERTESA (A MANERA D'EPÍLEG)

Quan es publique aquest article és possible que algunes de les moltes incerteses expressades vagen aclarint-se. I que, dissipada la boira, els pitjors auguris ens salten a la cara, miserablement. Tanmateix, durant el període en què començava a documentar el contingut del text, va passar un fet significatiu, al meu parer. L'escriptora catalana, Irene Solà, presentava en el Centre Octubre de Cultura Contemporània, en un acte organitzat per la llibreria Fan Set, el seu darrer i esplèndid llibre. El *hall* de l'edifici, de considerables dimensions, es va quedar xicotet per acollir l'allau de gent que volia escoltar Solà i la seua presentadora, Núria Cadenes. Un públic amb una mitjana d'edat deu o quinze anys inferior al d'una presentació a l'ús. Un acte es pot dir massiu, a València, amb l'escriptora en català més internacional.

Aquesta tardor, a més, l'escena musical valenciana ha continuat omplint els escenaris que encara estan oberts. Un públic jove, molt jove. Amb hàbits lingüístics que desmunten esquemes i que encara s'han d'estudiar a fons, figures d'un altre

paner. La certesa és que podem prescindir de les tesis més catastrofistes. Hi haurà uns anys de dificultats i retrocessos, seria enganyós i fútil creure que no passarà res i que no hi haurà conseqüències. Un període que no sabem fins a quan es perllongarà. Però hi ha unes bases sòlides. En alguns aspectes, molt més sòlides que les creades quan el PP va arribar al poder en l'època d'Eduardo Zaplana i Rita Barberà. També és cert que polítiques més valentes per part del Botànic ens podien haver dotat de més anticossos. I que les condicions ambientals han empitjorat substancialment, per l'ascens de l'extrema dreta i per les nostres especificitats, el xoc no resolts Catalunya-Espanya que té complexes derivades al País Valencià.

Tot això és cert. Però la llengua i la cultura han travessat períodes molt complicats i s'ha sobreviscut als embats. I en tot cas: aquest període se'n farà insuportable si no l'enfoquem des de l'autoconsciència de les nostres fortaleces i des del convenciment que hi ha un horitzó més enllà. Si no ho fem així, les conseqüències seran molt més devastadores. ☾

l'INTERESSA LA POLÍTICA?
L'ECONOMIA? **CONNECTA'T**

Tot el que t'interessa, ho trobaràs a iQUIOSC.cat
iQUIOSC.cat és el quiosc digital amb la més àmplia oferta de mitjans de comunicació en català. Diaris, revistes, premsa comarcal de pagament i gratuïta al teu abast a www.iquiosc.cat

Descarrega't l'aplicació gratuïta* al teu mòbil o tauleta i emporta't amb tu més de 200 publicacions per llegir quan vulguis i on vulguis.

Els mitjans del país t'ho posen fàcil, fes-te d'iQUIOSC.cat

*App disponible per iPad/iPhone (iOS 5 o superior) i Android (4.1 o superior)